

Asia: Kuluttajatutkimuskeskuksen lausunto ehdotuksesta laeiksi yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntö OM038:00/2008

Kuluttajatutkimuskeskus esittää ehdotuksesta laeiksi yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta seuraavaa:

Lakiehdotus yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta on tarkoitettu säätämään avopuolisoiden omaisuuden jakoa. Ehdotus pyrkii takaamaan avopuolisolle vähimmäissuojan avoliiton päättyessä. Lakiehdotuksen mukaan kumpikin avopuoliso pitää oman omaisuutensa omaisuuden erottelussa. Avopuolisolla olisi kuitenkin oikeus hyvitykseen yhteistalouden hyväksi antamastaan panoksesta, jos hän on auttanut toista avopuolisoa kartuttamaan omaisuuttaan avoliiton aikana ja omaisuuden erottele omistussuhteiden perusteella johtaisi hyötymiseen toisen kustannuksella.

Esitys koskee säädettävää lakia yhteistalouden purkamiseksi avoliiton päättyessä ja muutosta perintökaaren 8 lukuun avustuksesta ja hyvityksestä annettuihin säännöksiin. Lisäksi ehdotetaan seurannaismuutoksia perintö- ja lahjaverolakiin, oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun, asunto-osakeyhtiölakiin, lakiin takaisinsaannista konkurssipesään, lakiin maistraattien eräistä henkilörekistereistä ja holhoustoimesta annettuun lakiin.

Kuluttajatutkimuskeskus pitää ehdotusta yhteistalouden purkamisesta avoliiton päättyessä erittäin tarpeellisena, sillä avoliitossa eläminen on yleistä ja se kuuluu – ainakin jossain elämänvaiheessa - ihmisten normaaliin elämään nyky-yhteiskunnassa. Vuonna 2007 Suomessa oli lapsettomia avopareja lähes 200 000 kappaletta, ja lapsia oli yli 100 000 avoparilla. Kaikista perheistä (vuonna 2007 1,4 miljoonaa) avopareja on reilu viidesosa. Lisäksi avoparien määrä kasvaa koko ajan. Siksi suomalaisessa perhelainsäädännössä on ollut suuri epäkohta kohdella avopuolisoita toisilleen vieraina henkilöinä.

Koska perhesuhteet moninaistuvat jatkuvasti, on Kuluttajatutkimuskeskuksen mielestä keskeistä, että avopuoliso määritellään lainsäädännössä. Avopuolisot on kuitenkin syytä pitää juridisesti erillään aviopuolisista, koska avoliitto on vain kahden ihmisen välinen epävirallinen sopimus, joka on tarkoituksellinen. Kuluttajatutkimuskeskus esittää, että avopuolisot voitaisiin määritellä Ruotsin avoliittolain mukaisesti, jossa avopuolisot ovat vakinaisesti ja jatkuvasti parisuhteessa asuvia henkilöitä, joilla on yhteinen talous ja työnjako. 'Vakinaisesti parisuhteessa asuminen' voitaisiin tarvittaessa todentaa todellisilla elinolosuhteilla. Myös parisuhteen keston tulee kiinnittää huomiota; olennaista on, että suhde on jatkunut jonkin aikaa esim. vähintään viisi vuotta.

Kuluttajatutkimuskeskuksen näkemyksen mukaan on tärkeää, että kumpikin avopuoliso saa pitää oman omaisuutensa omaisuuden erottelussa. Kuitenkin oikeus hyvitykseen yhteistalouden hyväksi annetusta panoksesta on tarpeen. Panokset voivat olla joko rahaa tai työtä. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaiset lapsiperheet – myös avoparit, joilla on lapsia – hoitavat rahatalouttaan joko sovitulla vastuualueilla (esim. toinen hoitaa päivittäiset ruokamenot ja toinen lainanlyhennykset) tai niin, että se maksaa, jolla kulloinkin on rahaa. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksessa on osoitettu, että nainen usein hoitaa perheen juoksevat menot ja mies rahoittaa investointityyppiset hankinnat. Jos omaisuuden erottelu menisi maksajan mukaan, olisi nainen erotilanteessa heikoilla. Tämä tiedon valossa on tarpeen ottaa huomioon molempien avopuolisoiden panos yhteistaloudessa, sillä myös kotitöissä perheet noudattavat usein selkeää ja vakiintunutta työnjakoa. Lapsiperheissä on yleistä, että toinen puolisoista – usein nainen – on jonkin aikaa kotona pienten lasten kanssa, jolloin perheen taloudellinen toimeentulo on kokonaan toisen puolison varassa. Tällöin kuitenkin kotona oleva puoliso luovuttaa työpanoksensa lasten ja kodin hyväksi. Omaisuuden erottelussa on huolehdittava tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta.

Ehdotuksessa esitetään, että avopuoliso voi hakea tuomioistuimelta määräaikaista käyttöoikeutta yhteiseen kotiin kohtuullista korvausta vastaan. Asunnon turvaaminen enemmän asunnon tarpeessa olevalle avopuolisolle on tarpeen etenkin silloin, jos perheessä on lapsia, sillä varsinkin kouluikäisten lasten elinolosuhteiden äkillinen muuttuminen on riski heidän kehitykselleen. Kuluttajatutkimuskeskuksen mielestä on huomionarvoista, että avopuolisoiden erossa lapsen taloudellinen toimeentulo muutonkin turvataan.

Perintökaaren 8 lukuun on ehdotettu muutosta, että avopuoliso voisi saada harkinnanvaraista avustusta toimeentulonsa turvaamiseksi toisen avopuolison kuoleman jälkeen. Varsinkin jos yhteiselämä on jatkunut pitkään ja ollut vakiintunutta, on jäljelle jäävän avopuolison toimeentulon turvaaminen tärkeää. Tähän asti tämä on ollut mahdollista vain testamentilla.

Jos avopuolisot eivät pääse sopimalla molempia tyydyttävään loppuratkaisuun omaisuuden jakamisesta, tulee heille tarjota mahdollisuus tarkoituksenmukaiseen riidanratkaisumenetelyyn.

Lisätietoja KTK:n lausunnosta antaa tutkimuspäällikkö Anu Raijas

Helsingissä 2. päivänä maaliskuuta 2009

Johtaja, professori

Eila Kilpiö